В. С. Лисюк,
к. е. н., доцент кафедри економіки та маркетингу,
Рівненський інститут слов'янознавства, м. Рівне
ORCID ID: 0000-0002-3805-6937

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.21.78

НОВА ПАРАДИГМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

V. Lysyuk,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics
and Marketing, Rivne Institute of Slavonic Studies, Rivne

A NEW PARADIGM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE NATIONAL ECONOMY IN CONDITIONS OF GLOBAL COMPETITION

У статті досліджено стан національної економіки, обгрунтовано перехід від сировинної експортно-орієнтованої моделі функціонування національної економіки до інноваційної моделі розвитку в умовах глобальної конкуренції. Функціонування різноманітних високотехнологічних індустріальних галузей створює додаткові синергетичні ефекти для економічного зростання за рахунок доповнення і стимулювання одна одну. Функціонування такої економіки приносить суспільству потрібну вигоду: підприємцям у вигляді прибутків в умовах зростаючої віддачі, працівникам у вигляді створення додаткових робочих місць з високою заробітною платою, державі у вигляді зростання податкових надходжень до державного бюджету.

Отже, в умовах глобальної конкуренції публічне управління економікою в Україні повинно бути спрямоване на перехід від сировинної економіки з дешевою робочою силою, виробництвом товарів з низькою доданою вартістю, з сировинно-експортною орієнтацією на виробництво конкурентоспроможних високотехнологічних інноваційних продуктів та послуг на світових ринках, створенню умов для стимулювання розвитку високотехнологічних індустріальних галузей економіки, що в кінцевому підсумку буде сприяти економічному розвитку країни та поліпшенню якості життя населення країни.

The article examines the state of the national economy, substantiates the transition from raw material export-oriented model of the national economy to an innovative model of development in conditions of global competition. Supporting raw material exports, the economy loses three times: due to inefficient export structure, high level of material and energy consumption of raw materials as well as growing shortage of products of high-tech industries. And most importantly – there is an irreversible degradation of national industrial potential. Based on the objective economic law of diminishing returns, it can be argued that the dominance of the production of raw materials and exports in the economy together with the production of goods with a low degree of processing inevitably leads the country to poverty.

With the change of the intersectoral structure of the economy, aimed at the development of high-tech industries and industries with high added value, "explosive" economic growth and increase of the welfare of society will take place in the country.

The operation of various high-tech industries creates additional synergetic effects for economic growth by complementing and stimulating each other. The functioning of such an economy brings three benefits to society: in the form of profits in terms of increasing returns to the entrepreneurs, in the form of creating additional jobs with high wages to the workers and in the form of increasing tax revenues to the state budget to the state.

In order to effectively restructure the Ukrainian economy and the possibilities of successful operation in conditions of global competition, it is necessary to develop a strategy of innovation policy and the formation of an innovative institutional environment. The implementation of forms of national investment ecosystems should be based on a cluster strategy.

Thus, in conditions of global competition, public economic management in Ukraine should be aimed at the transition from raw material economy with cheap labor, production of low value-added goods with a raw material-export orientation to the production of competitive high-tech innovative products and services in world markets in order to stimulate the development of high-tech industrial sectors of the economy, which will ultimately contribute to the economic development of the country and improve the quality of life of the population.

Ключові слова: закон спадної віддачі факторів виробництва, закон зростаючої віддачі факторів виробництва, науковий парк, інноваційний парк, технологічний парк, технополіс, інноваційний кластер, галузь Fin Tech.

Key words: law of decreasing return of production factors, law of increasing return of production factors, science park, innovation park, technology park, technopolis, innovation cluster, Fin Tech branch.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Аналіз стану національної економіки свідчить, що домінування в економіці України виробництва сировини та її експорту, виробництва товарів з низьким ступенем переробки, веде країну до бідності, подальшого занепаду промисловості, до суттєвого відставання від розвинених країн світу, в яких частка виробничих потужностей четвертого технологічного укладу становить 20%, п'ятого — 50%, шостого — 30%. Створення в Україні умов для розвитку високотехнологічних галузей економіки в умовах глобальної конкуренції стає об'єктивною необхідністю.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню стану національної економіки, структурних диспропорцій в реальному секторі економіки, її функціонуванню в статусі сировинної, з невисокою часткою IT-галузі та інноваційних секторів у складі ВВП, необхідності стимулювання розвитку секторів економіки на виробництво товарів з високим ступенем переробки та сфери високих технологій присвячено наукові праці вчених Варналія З.С., Геєця В.М., Завадніков В., Кіндзерський Ю., Конєва Т.А., Кузнецов Б., Малий І.Й., Мовчан І.В., Мочерного С., Портера М., Сааджан В.А., Скорик Т.О., Смолич Д.В., Тимошенко Ю.В., Тищенко О.М., Устенко О., Чучіна І.Л., Шморгун Л.Г., Югас Е.Ф., Якубовський М.М., наукові конференції, круглі столи.

Досліджуючи економіку, Е.С. Райнерт аналізує дію законів спадної та зростаючої віддачі та їх наслідки [4].

Дослідженню впровадження та розвитку таких інноваційних інститутів як науковий парк, інноваційний парк, технологічний парк, технополіс, інноваційний кластер, створенню нової інноваційної галузі FinTech присвячено праці дослідників Мочерний С., Устенко О. [6], Мовчан І.В., Чучіна І.М. [7], Югас Е.Ф. [8], Смолич Д.В. [9].

Тищенко О.М. наголошує, що кластери сьогодні — це вектор розвитку економіки. "З метою зрушення та оновлення економіки на сьогоднішньому етапі розвитку нашої країни очевидною є пріоритетність створення інноваційних кластерів" [11, с. 74—80].

Югас Е.Ф. розглядає інноваційний кластер як ваговий фактор конкурентоспроможності. Він наголошує, що в умовах дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів, саме створення інноваційних кластерів забезпечує не тільки створення інновацій, але й отримання від їх впровадження додаткових фінансових вигод [8, с. 84—88].

Розвиток Fin Tech сприятиме отриманню підприємцями та споживачами тільки різноманітних фінансових послуг, залученню компаніями в секторі Fin Tech великих обсягів інвестицій [1].

Попри появу великої кількості досліджень, присвячених аналізу стану промисловості та економіки загалом, необхідності переходу до інноваційної моделі управління економікою в Україні, існують питання, пов'язані з визначенням основних напрямків реформування промисловості, створенням умов для притоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в країну та змінами напрямів їх вкладень у сектора економіки.

МЕТА СТАТТІ

Теоретичне обґрунтування нової парадигми публічного управління економікою в Україні в умовах глобальної конкуренції, інтенсивного розгортання четвертої промислової революції та переходом світової економіки до шостого технологічного укладу і економіки знань.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Проведені дослідження стану промисловості та економіки загалом упродовж 2000—2020 рр. свідчать, що управління національною економікою не було спрямовано на подолання структурних диспропорцій в реальному секторі економіки, створення висококонкурентного середовища, спрямування розвитку секторів економіки із зростаючою віддачею від збільшення масштабів діяльності, тобто на виробництво конкурентоспроможних, високотехнологічних, інноваційних продуктів та послуг на світових ринках, створення умов для стимулювання розвитку високотехнологічних галузей економіки.

Сьогодні держави-лідери глобальної конкуренції проводять ефективну інноваційну політику, яка стає каталізатором розвитку високотехнологічного інноваційного бізнесу і створення національних інноваційних еко-

систем через систему стимулюючих заходів задля захоплення ними максимальної частки глобального ринку або створення нових ринків і нових галузей.

Глобальні технологічні тренди визначаються інтенсивним розгортанням четвертої промислової революції та переходом світової економіки до шостого технологічного укладу і економіки знань. За оцінками експертів, частка виробничих потужностей четвертого технологічного укладу у розвинених країнах у 2017 р. становила 20%, п'ятого — 50%, шостого — 30% [1, с. 18].

Спираючись на дію об'єктивного економічного закону спадної віддачі, можна стверджувати, що домінування в економіці виробництва сировини та її експорту, виробництва товарів з низьким ступенем переробки неминує веде країну до бідності. Зі зростанням масштабів такого виробництва тим інтенсивніше спостерігається зменшення віддачі від вкладання кожної наступної одиниці ресурсів. Виникає парадоксальне явище: ВВП країни може зростати, а суспільство ставати все бідніше.

Якщо країна спеціалізується на виробництві товарів з високим ступенем переробки, тобто на виробництві товару з високою часткою доданої вартості, зокрема на продукції обробної промисловості, високотехнологічних галузей, програмному забезпеченні та ін., то економіка працює згідно закону зростаючої віддачі: граничний дохід на кожну додаткову одиницю продукції зростає, суспільство все більше накопичує багатство [2, с. 100—105; 3, с. 445—451].

Зі зміною міжгалузевої структури економіки, спрямованої на розвиток високотехнологічних індустріальних галузей, галузей з високою доданою вартістю в країні буде відбуватися "вибухове" економічне зростання та зростання добробуту суспільства. Функціонування різноманітних високотехнологічних індустріальних галузей створює додаткові синергетичні ефекти для економічного зростання за рахунок доповнення і стимулювання одна одну (наприклад, IT-галузі, нанотехнології у поєднанні з високотехнологічними галузями матеріального виробництва, робототехнікою, 3D-друком, автомобілебудуванням, літакобудуванням, ракетно-космічним виробництвом та ін.).

Функціонування такої економіки приносить суспільству потрібну вигоду: підприємцям у вигляді прибутків в умовах зростаючої віддачі, працівникам у вигляді створення додаткових робочих місць з високою заробітною платою, державі у вигляді зростання податкових надходжень до державного бюджету.

За висновком Е. Райнерта, "зростаюча віддача створює владу над ринком і багатство націй... Всі багаті країни перейшли від бідності до багатства через використання закону зростаючої віддачі: вони відмовилися від добутку сировини та всієї діяльності із спадною віддачою заради промисловості з високою доданою вартістю із зростаючою віддачою. Якщо країна оволоділа вітром зростаючої віддачі, то її економіка приречена на успіх, а суспільство на збільшення багатства [4].

З урахуванням вищевикладеного проаналізуємо стан національної економіки України, тенденції в розвитку її структури, можливості переходу на виробництво конкурентоспроможних інноваційних продуктів та послуг на світових ринках.

Дослідження свідчать, що більш як загального обсягу вітчизняної промислової продукції — це сировина,

матеріали та енергетичні ресурси, понад 70% яких ідуть на експорт. Українська промисловість продовжує втрачати відтворювальну функцію як індустріальний продуцент не тільки інноваційного, а й взагалі економічного розвитку, перетворюючись дедалі у сировинний придаток розвинутих країн та місткий ринок для імпорту високотехнологічної продукції. Підтримуючи сировинний експорт, економіка втрачає тричі: через неефективну структуру експорту, високий рівень матеріало- та енергомісткості сировинних виробництв, зростаючий дефіцит продукції високотехнологічних галузей промисловості. А головне — відбувається незворотна деградація національного промислового потенціалу. Сировинний ухил експорту, будучи менш ефективним, призводить до відносного скорочення розмірів валової доданої вартості, поступаючись сфері послуг, розширення якої, на жаль, в Україні на відміну від більшості країн не супроводжується якісними змінами у промисловості, а, навпаки, як це не парадоксально, виступає одним із чинників деградації останньої, що призводить до зниження впливу промисловості на економічне зростання та добробут населення. Основний приріст послуг здійснюється за рахунок динамічного розвитку торгівлі та фінансової діяльності, а не розвитком послуг, що пов'язані з якісним удосконаленням виробництва.

Починаючи з 2008 р. спостерігається тенденція зниження індексу промислової продукції з деяким незначним його зростанням у 2010 та 2016—2017 рр. Загалом за 2000—2020 рр. індекс промислової продукції знизився в 1,2 рази і склав у 2020 році 84% від рівня 2000 р.

У структурі промислового виробництва індекс падіння виробництва у переробній промисловості в 2020 р. у 1,2 рази перевищив цей показник в добувній промисловості. В 2020 р. він склав 80% від рівня 2001 р. У структурі переробної промисловості індекс виробництва машинобудування скоротився майже в 1,5 рази і склав у 2020 р. 69% від рівня 2001 р. [розрах. автором за джерелом 5].

На тлі падіння виробництва спостерігається зростання рівня рентабельності в промисловості — з 4,8% в 2000 р. до 7,7% в 2019 р., тобто в більше як в 1,5 рази, що виглядає нелогічним. Рентабельність в економіці України в 2019 р. становила 10,2% проти 2,7% в 2000 р., тобто зросла майже в 4 рази. Найбільше зростання рівня рентабельності спостерігалось у торгівлі — більше як у 28 разів. Рівень рентабельності в промисловості в 2019 р. був нижчим більше як у 1,3 рази ніж в економіці і майже в 4 рази нижчим ніж в торгівлі.

У 2020 р. порівняно з 2019 р. спостерігається падіння рівня рентабельності в усіх галузях економіки. При падінні рівня рентабельності в економіці більш як у 1,5 рази, рівень рентабельності в промисловості знизився майже в 2 рази, в будівництві — в 3,6 рази, у торгівлі в 1,7 рази. Така тенденція свідчить про подальший неефективний стан національної економіки [розрах. автором за джерелом 5].

Повна відсутність уваги з боку уряду до проблеми розбалансування відтворювальних процесів у національному господарстві впродовж останніх трьох десятиліть призвела до глибокого старіння основних засобів економіки, як фізичного, так і морального. Спрацьованість виробничого апарату дійшла практично до межі,

Таблиця 1. Трендовий аналіз прямих іноземних інвестицій в окремі сектори економіки України упродовж 2007—2019 рр.

Щорічне падіння ПІІ, млн дол. США	Щорічне зростання ПІІ, млн дол. США	Рівняння тренду
Загальна сума -302,15813	Добувна промисловість +60,984065	$\overline{ПІІ}_{заг.} = 43094,3 - 302,15813t$ $\overline{ПІІ}_{добув.} = 1023,55 + 60,984065t$
Промисловість -510,4801	Торгівля +147,69396	$\overline{ПІІ}_{пром.} = 15860,007 - 510,480t$ $\overline{ПІІ}_{торг.} = 4142,5269 + 147,69396t$
Переробна промисловість -32,523516	Охорона здоров'я +9,7230769	$\overline{ПІІ}_{перероб.} = 10383,342 - 32,523516t$ $\overline{ПІІ}_{здор.} = 27,7 + 9,7230769t$
Машинобудування -34,553824	Освіта +0,5368132	$\overline{ПІІ}_{маш.} = 1236,2076 - 34,553824t$ $\overline{ПІІ}_{освіта} = 11,21923 + 0,5368132t$
Фінансова та страхова діяльність -308,4823		$\overline{ПІІ}_{фін.} = 12328,315 - 308,4823t$
Операції з нерухомістю -31,084043		$\overline{ПІІ}_{нерух.} = 4589,1576 - 31,084043t$
Будівництво -116,92085		$\overline{ПІІ}_{буд.} = 2389,6076 - 116,92085t$

Джерело: розраховано автором.

за якою неминуче настає його фізична руйнація й відповідно колапс виробництва.

Ступінь зносу основних засобів в економіці України складає майже 60%, в т.ч. в промисловості — 64%, сільському господарстві — 40%, в будівництві — 50%. Упродовж 2000—2020 рр. ступінь зносу основних засобів в економіці коливався в межах від 43,7% до 83,5%, відповідно у промисловості — 48,8%-76,9%, в сільському господарстві — 32,6%-52,2%, будівництві — 36,0%-58,8%. Порівняно з 2000 р. коефіцієнт зносу основних засобів зріс в економіці на 14,8%, причому у промисловості — на 15%, у т.ч. в добувній — на 5,5%, а в переробній — на 11,0%. Зростання ступеню зносу основних фондів у переробній промисловості перевищує майже вдвічі відповідний показник у добувній промисловості [розрах. автором за джерелом 5].

Середньорічний коефіцієнт оновлення основних засобів в економіці упродовж 2000—2020 рр. складав 3,4%, у т.ч. у промисловості — 3,9%, в сільському господарстві — 7,8%, будівництві — майже 8,0%. Причому коефіцієнт оновлення основних засобів у добувній промисловості — 5,8%, переробній — 4,2%. Цей показник в добувній промисловості в 1,4 рази був вищий, ніж в переробній, що посилює "сировинний" ухил вітчизняної промисловості. При таких темпах для оновлення основних засобів в економіці буде потрібно 29,5 років, у т.ч. промисловості — 25,4 років, у сільському господарстві та будівництві — майже 13 років. Причому для повного оновлення основних засобів у переробній промисловості потрібно майже 24 роки, в добувній — 17 років [розрах. автором за джерелом 5].

З огляду динаміки норми валового нагромадження основного капіталу упродовж 2000—2020 рр. впливає, що сподіватися на покращення найближчим часом із

відтворенням без вжиття відповідних радикальних заходів щодо заміни зношеного обладнання та устаткування немає підстав.

Наслідком структурної деградації промислового виробництва виявилася тенденція до зростання імпоротної залежності економіки України. Обсяг імпорту в Україні за 2000—2020 рр. зріс більше як у 3,5 рази і перевищив зростання експорту в 1,1 рази. Частка імпорту у ВВП за цей період склала майже 41%, що свідчить про імпорту залежність економіки України, незважаючи на тенденцію до зниження частки імпорту у ВВП упродовж 2000—2020 рр. у 1,4 рази [розрах. автором за джерелом 5].

Ви рішення наведених проблем неможливе без проведення обґрунтованої інвестиційно-інноваційної політики, створення інституційного середовища для її впровадження. На жаль, в Україні досі відсутня стратегія проведення інвестиційно-інноваційної політики. В структурі ВВП частка інвестицій становила у

2020 р. 6,4% і порівняно з 2001р. знизилась майже в 2,5 рази. Найбільше зниження мало місце у 2020 р. Порівняно з 2019 р. частка інвестицій у ВВП знизилась майже в 2,3 рази. Частка інвестицій в освіту у ВВП за цей період знизилась більше як у 5 разів, в охорону здоров'я та надання соціальної допомоги знизилась більше як у 3 рази, що свідчить про відсутність стимулювання інтелектуального потенціалу країни [розрах. Автором за джерелом 5].

Частка інвестицій в промисловість скоротилася з 42% у 2001 р. до 32% в 2017 р. У 2018—2019рр. спостерігається незначне її зростання, але в 2020 р. вона знову знижується практично до рівня 2005р. Загалом за 2001—2020 рр. частка інвестицій в промисловість знизилась з 42% у 2001 р. до 37,7% в 2020 р., тобто знизилась у 1,1 рази [розрах. автором за джерелом 5].

Галуzeвий розподіл інвестицій у промисловості через відсутність механізму перетоків фінансових ресурсів у прогресивні високотехнологічні галузі не відобразився на поліпшенні галузевої структури самого виробництва, а навпаки, сприяв поглибленню його сировинного ухилу. За 2000—2020 рр. частка переробної промисловості в обсягах освоєння інвестицій в промисловості скоротилася з 52% у 2000 р. до 41,6% у 2011 р. Починаючи з 2013 р. її частка зростає і становила у 2016 р. — 52,8%. Однак, починаючи з 2017 р., знову спостерігається її зниження до 47,7% в 2020 р., що відповідає рівню 2011 р. Частка переробної промисловості в загальних інвестиціях за 2000—2020 рр. знизилася в 1,21 рази. Частка добувної промисловості як в загальних інвестиціях, так і в інвестиціях в промисловість майже залишилася на рівні 2001 р. Частка інвестицій на виробництво машин та устаткування в обсязі інвестицій в промисловість за 2000—2020 рр. знизилася майже в 1,5 рази, а в за-

Таблиця 2. Перелік загроз та ризиків для функціонування промисловості

Назва	Причини виникнення
1. Втрата українськими виробниками зовнішніх ринків	- Зміни кон'юнктури, поява нових «заміщуючих» товарів як результату НТП; - зниження цінової конкурентоспроможності українських товарів внаслідок зростання цін на імпортовані енергоресурси; - відсутність експортно-імпоротної стратегії
2. Неспроможність швидкої переорієнтації експортного виробництва на потреби внутрішнього споживчого ринку	- Незатребуваність вітчизняної (сировинної) продукції внутрішнім ринком у таких обсягах, що виробляється на експорт; - висока ціна («бар'єри») входження на «несировинні» ринки й дефіцит фінансових ресурсів; - домінування на споживчому ринку промислових товарів іноземних виробників; - нерозвиненість внутрішнього споживання внаслідок низьких доходів населення
3. Руйнація власного інноваційно-технологічного потенціалу	- Незатребуваність сировинним виробництвом; - зовнішня технологічна залежність; - деградація трудових ресурсів з відповідними негативними демографічними наслідками
4. Різке скорочення бюджетних надходжень при одночасному зростанні безробіття в промисловому секторі та економіці в цілому, загострення соціального незадоволення, висока ймовірність виникнення масштабних соціальних конфліктів	- Безсистемна бюджетно-податкова та монетарна політика; - відсутність розробки і впровадження державної стратегії промислової політики; - відсутність формування прозорих інституційних правил для всіх суб'єктів господарювання; - непередбаченість регуляторної політики; - незрозумілий вектор зовнішньої політики
5. Загострення екологічної ситуації, наростання техногенного навантаження на довкілля, підвищення ризиків виникнення техногенних катастроф	- Фізична руйнація зношених основних засобів; - недостатні темпи оновлення основних засобів

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження.

гальних інвестиціях, починаючи з 2003 р. вона складала менше 1%, за виключенням 2020 р.

У структурі джерел фінансування домінуючим є власні кошти підприємств і організацій, обсяг яких коливався в межах від 58,6% до 70,9%. Частка коштів іноземних інвесторів у структурі джерел інвестицій знизилася у 12 разів і склала в 2020 р. тільки 0,4%, причому за 2019—2020 рр. вона знизилася вдвічі, що свідчить про непривабливість вкладання капіталу в економіку країни, про негативну зміну інституційного середовища для ведення бізнесу, здійснення інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні [розрах. автором за джерелом 5].

Структурній перебудові економіки, технологічному оновленню виробництва, подоланню залежності країни від імпорту сприятиме приток прямих іноземних інвестицій в країну. На жаль, починаючи з 2014 р. спостерігається тенденція до їх зниження з деяким незначним зростанням у 2019 р., у 2019 р. порівняно з 2013 р. прямі іноземні інвестиції знизилися більш як в 1,5 рази і практично були на рівні 2007 р. Частка промисловості в структурі прямих іноземних інвестицій у 2019 р. склала 33% і порівняно з 2007 р. зросла на 5,4 процентних пункти, натомість частка оптової та роздрібною торгівлі зросла в 1,6 рази, тобто перевищила зростання частки промисловості в структурі прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в 1,3 рази [розрах. автором за джерелом 5]. В структурі прямих іноземних інвестицій також у 1,3 рази зросла частка операцій з нерухомим майном. Натомість частка інвестицій у сільське господарство та бу-

дівництво виявили тенденцію до скорочення. За 2007—2019 рр. їх частки у структурі ПІІ скоротилися відповідно в 1,1 рази та майже вдвічі.

Тенденції у розподілі інвестицій у самій промисловості свідчать лише про закріплення її сировинного ухилу. Так, частка добувної промисловості в обсязі інвестицій у промисловість зросла з 13% у 2007 р. до 16,4% у 2019 р., тобто в 1,3 рази. З 85,3% до 77% зменшилася частка переробної промисловості, більш як в 1,5 рази знизилася частка машинобудування в переробній промисловості та майже вдвічі в обсязі інвестицій у промисловість [розрах. автором за джерелом 5]. За збереження такого розподілу ПІІ як в економіці, так і в промисловості не слід розраховувати на них як на джерело позитивних структурних змін у виробництві.

Трендовий аналіз прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну свідчить, що щорічне зниження їх упродовж 2007—2019 рр. складало 302,15813 млрд дол. США (рівняння тренду ПІІ має вигляд:). (складено автором).

Щорічне падіння ПІІ в промисловість склало 510,480 млн дол. США, що більше як у 2 рази перевищувало щорічне падіння ПІІ в Україну. Причому при щорічному падінні ПІІ в промисловість, спостерігалось щорічне падіння ПІІ в переробну промисловість, машинобудування та щорічне зростання в добувну промисловість.

Падіння ПІІ в машинобудування, в галузі з високою доданою вартістю свідчить про подальший занепад промисловості, продовження розвитку сировинної орієнтації України.

Зростання ПІІ за цей період спостерігалось також в торгівлі, в охороні здоров'я та освіті. Однак щорічне зростання ПІІ в торгівлю майже в 2 рази перевищували щорічне зростання в добувну промисловість, більше як 15 разів в охорону здоров'я і в 275 разів в освіту.

Невирішеність перелічених проблем створює суттєві загрози та ризики для функціонування промисловості та економіки в цілому, перелік яких наведено в таблиці 2.

З метою ефективної перебудови української економіки, можливості успішного функціонування в умовах глобальної конкуренції потрібно розробити стратегію інноваційної політики, формування інноваційного інституціонального середовища, тобто широке впровадження та розвиток таких інноваційних інститутів як науковий парк, інноваційний парк, технологічний парк, технополіс, інноваційний кластер, створення нової інноваційної галузі Fin Tech [6, с. 628—629; 7, с. 291].

Інноваційні кластери — географічно сконцентрована сукупність інноваційних підприємств взаємодоповню-

Таблиця 3. Приклади світового досвіду реалізації кластерних стратегій

Країни	Зміст інноваційної політики	Результати реалізації інноваційної політики
Сінгапур	У 1990-х роках уряд оголосив мету – країна повинна стати світовим лідером інноваційного розвитку у галузях: life sciences, цифрові медіа (digital media), water/environment industries	У 2003 р. урядом було створено національну інноваційну екосистему Biopolis – 2 млн кв. ф. – біомедицинський дослідницький центр, залучено 7 тис. дослідників, побудовані необхідна інфраструктура, лабораторії, житло. Недавно було створено інноваційну екосистему Fusionopolis сфери матеріалознавства цифрових медіа та зелених технологій залучено було 6 тис. дослідників та бізнесменів-інноваторів. У результаті у 2009 р. у світових рейтингах було оголошено про глобальне лідерство Сінгапуру в цих сферах.
Китай	У січні 2006 р. уряд ініціював початок 15-річного плану розвитку науки і технологій та мету «Китай стане інноваційно орієнтованим суспільством з часткою фінансування R&D 2,5% ВВП до 2000». План включав інвестування 1,5 трлн дол. у сім інноваційних стратегічних індустрій: енергозбереження і захист природного середовища; біотехнології; нове покоління IT; альтернативні джерела енергії; нові матеріали	На сьогодні створено національні інноваційні екосистеми, забезпечені сучасною інфраструктурою. Залучаються провідні вчені, винахідники міжнародного рівня, створено механізми передачі знань китайській молоді. Отримано велику кількість патентів та інноваційних продуктів.
Японія	Уряд оголосив мету – стати глобальним лідером у виробництві інноваційних високотехнологічних батарей (advanced battery technology)	З 2007 до 2012 р. було інвестовано 275 млн дол. та отримано низку нових технологій у цій сфері, які комерціалізовані.
Фінляндія	Уряд оголосив мету – досягнення глобального лідерства у інноваційних технологіях лісового господарства ІКТ, охорони здоров'я, енергії та екології, у інноваційних технологіях будівництва (3D-printing), медичної інженерії	Урядом створено національну інноваційну екосистему у цих напрямках – Strategic Center for Science Technology and Innovation у партнерстві з технологічними компаніями, університетами, дослідницькими центрами, учасники якої вже отримали десятки патентів і продуктів
Австрія, Бельгія, Ірландія, Канада, Нідерланди, Німеччина, Швеція	Розроблені інструменти стимулювання інновацій – інноваційні ваучери для малого і середнього бізнесу	Ці країни використовують Інноваційні Ваучери для стимулювання технологічного підприємництва. Ваучери вартістю від 5 тис. дол. до 30 тис. дол. дозволяють обмінювати їх на обладнання, технологічні консультації від університетів, лабораторій та дослідницьких інститутів, що стимулює трансфер знань та комерціалізацію розробок
Південна Корея	«Стратегія розвитку IT 8.3.9»	Впровадження цієї Стратегії дозволив Кореї розробити більше 10 IT-продуктів, що захопили глобальне лідерство

Джерело: складено автором за джерелом: [1, с. 309—310].

ючих галузей, що включають наукові і освітні заклади, IT-компанії, високотехнологічні компанії з однією або взаємодоповнюючих сфер, дослідницькі лабораторії, сервісні підприємства, фінансові компанії та венчурні фонди, об'єднані загальною інфраструктурою, тісними комунікаційними взаємозв'язками, що сприяють обміну ідеями концентрації, компетенції і трансформації знань у висококонкурентні продукти, просуванню їх на світових ринках [8, с. 84—88; 9, с. 206—211; 10].

Ще М. Портер у своїй фундаментальній праці "Конкурентна перевага країн" (The Competitive Advantage Of Nations) вказував, що кластери — це об'єднання національних конкурентоспроможних взаємозалежних галузей, що відображають динаміку конкурентних переваг, і тому вони народжуються, поєднуються, розширюються, поглиблюються, але зможуть і звужуватися, згоратися та розпадатися.

Реалізація форм національних інвестиційних екосистем повинна спиратися на кластерну стратегію — сукупність кластерних програм, які представляють собою мультипроекти, — побудовану на державно-приватному партнерстві з урахуванням накопиченого світового досвіду [11, с. 74—80].

Приклади успішного світового досвіду реалізації кластерних стратегій наведені у таблиці 3.

Розробка і реалізація регіональних кластерних програм в Україні є об'єктивною необхідністю. Вони є інструментом реалізації державно-приватного партнерства щодо розвитку інноваційних кластерів на основі інтеграції ресурсів держави і бізнесу, узгодження в рамках спільних проєктів та розмежування відповідальності сторін в управлінні. Їх реалізація забезпечується за рахунок створення організаційної структури управління спільним проєктом, включаючи координаційну раду, тематичні групи для проведення аналізу, розробку заходів, планування витрат і контролюючий орган.

Державними замовниками регіональних кластерних програм можуть виступати облдержадміністрації. До розробки кластерних програм повинні залучати науково-дослідницькі інститути, консалтингові організації і аналітичні центри, вузи, центри підтримки підприємництва, бізнес-інкубатори, регіональні агенції економічного розвитку, маркетингові центри [12].

Новою галуззю для України, що потребує нового сприятливого регулювання, створення належного інсти-

туціонального середовища повинна стати Fin Tech. Fin Tech представляє новий інноваційний сегмент економіки, що поєднує фінансовий та технологічний сектори, де нові учасники ринку застосовують технології для створення інноваційних продуктів та послуг, які не спрможно надати традиційна індустрія фінансових послуг.

Розвиток Fin Tech, з одного боку, сприяє отриманню підприємцями та споживачами більш різноманітних фінансових послуг, з іншого боку, збільшує ризики для традиційних фінансових інституцій та компаній щодо спроможності адаптуватися до змін і залишитися на ринку. Лише до 2017 р. інвестиції в Fin Tech стартапи сягнули 16,6 млрд дол., а європейський ринок виріс на 120%. Водночас під тиском Fin Tech, за підрахунками Citigroup, до 2025 р. банки будуть змушені скоротити чисельність персоналу приблизно на 30% порівняно з 2015 р. Трансформація торкнеться ролі фізичних офісів фінансових установ, старих бюрократичних процедур та паперової форми взаємовідносин з клієнтами [1, с. 311].

ВИСНОВКИ

Отже, в умовах глобальної конкуренції публічне управління економікою в Україні повинно бути спрямоване на перехід від сировинної економіки з дешевою робочою силою, виробництвом товарів з низькою доданою вартістю, з сировинно-експортною орієнтацією на виробництво конкурентоспроможних високотехнологічних інноваційних продуктів та послуг на світових ринках, створенню умов для стимулювання розвитку високотехнологічних індустріальних галузей економіки, що в кінцевому підсумку буде сприяти економічному розвитку країни та поліпшенню якості життя населення країни.

Література:

1. Новий економічний курс України. Стратегія інноваційного розвитку / за заг. ред. Ю. В. Тимошенко, В.А. Ломаковича, 2018. 401 с. URL: https://nku.com.ua/wp-content/themes/nku/img/NKU_book.pdf (дата звернення: 06.04.2020).
2. Савельєв Є.В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: підручник / за ред. проф. О.А. Устенко. Тернопіль: Економічна думка. 2002. 495 с.
3. Панчишин С. Макроекономіка: нав. посіб. Київ: Либідь, 2001. 616 с.
4. Эрик С. Райнерт. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой. Москва: Изд. дом Гос. ун-та — Высшей школы экономики, 2011. 384 с. URL: <http://library.asue.am/books/3532.pdf> (дата звернення: 15.02.2020).
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 12.03.2021).
6. Мочерний С., Устенко О. Технопарк. Економічна енциклопедія. У трьох томах. Т. 3. Київ: Академія, 952 с. С. 628—629.
7. Мовчан І.В., Чучіна І.М. Формування інноваційних кластерів в Україні. Економічний простір. 2011. № 49. С. 288—294.
8. Югас Е.Ф. Інноваційний кластер як фактор конкурентоспроможності. Науковий вісник Ужгородського університету. 2010. Вип. 3. С. 84—88.

9. Смолич Д.В. Концептуальні засади формування інноваційних кластерів в умовах транскордонного співробітництва регіонів. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2012, № 725: Проблеми економіки та управління. С. 206—211.

10. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ: НСД. 2007, 820 с.

11. Тищенко О.М. Кластери як вектор розвитку економіки: організація, сутність і концепції. Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць. Київ: Київський університет, 2010. Вип. 21. С. 74—80.

12. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 05.12.2012 р., №40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 16.05.2020).

References:

1. New course of Ukraine (2021), "Strategy of innovative development", available at: https://nku.com.ua/wp-content/themes/nku/img/NKU_book.pdf (Accessed: 06 Oct 2021).
2. Savel'iev, Ye.V. (2002), *Mizhnarodna ekonomika: teoriia mizhnarodnoi torhivli i finansiv* [International economics: the theory of international trade and finance], Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine.
3. Panchyshyn, S. (2001), *Makroekonomika* [Macroeconomics], Lybid', Kyiv, Ukraine.
4. Reinert, E. S. (2011), *How rich countries got rich... And why poor countries stay poor*, Constable & Robinson Ltd., London, UK, available at: <http://library.asue.am/books/3532.pdf> (Accessed: 15 Oct 2021).
5. State Statistics Service of Ukraine (1998—2021), "Fixed assets. Capital investment" available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed: 12 Oct 2021).
6. Mochernyy, S. and Ustenko, O. (2002), "Technopark", *Ekonomichna entsyklopediya v tr'okh tomakh* [Economic encyclopedia. In three volumes], Akademiia, Kyiv, Ukraine, vol. 3, pp. 628—629.
7. Movchan, I.V. and Chuchina, I.M. (2011), "Formation of innovation clusters in Ukraine". *Ekonomichnyy prostir*, vol. 49, pp. 288—294.
8. Yuhas, E.F. (2010), "Innovation cluster as a factor of competitiveness", *Naukovy visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, vol. 3, pp. 84—88.
9. Smolych, D.V. (2012), "Conceptual bases of formation of innovation clusters in the conditions of cross-border cooperation of regions", *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivska politekhnika"*, vol. 725, pp. 206—211.
10. Varnalij, Z.S. Vorotin, V.Ye. Kujbida, V.S. Libanova, E.M., and Makohon, Yu.V. (2007), *Derzhavna rehional'na polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety* [State regional policy of Ukraine: features and strategic priorities], NSD, Kyiv, Ukraine.
11. Tyschenko, O.M. (2010), "Clusters as a vector of economic development: organization, essence and concepts", *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, vol. 21, pp. 74—80.
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), *The Law of Ukraine "On Innovation"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (Accessed: 16 Oct 2021).

Стаття надійшла до редакції 03.11.2021 р.